

10.9.2014

Väkivaltainen ekstremismi Suomessa - tilannekatsaus 2/2014

Tiivistelmä

Ekstremistisen väkivallan kuva Suomessa on kolmijakoinen. Arjen turvallisuuteen vaikuttavat toistuvat, pääosin uusnatsien ja skinheadien tekemät äärioikeiston väkivaltarikokset. Suurimman terrorismin uhan muodostavat väkivaltaisen ääri-islamien kannattajat. Todennäköisimmin laajamittaista, kuolonuhreja aiheuttavaa väkivaltaa käyttävät koulusurmaiskun tyyppisiä tekoja valmistelevat yksinäiset toimijat. Vuoden 2014 alkupuoliskolla on tehty joitakin kymmeniä rikoksia, jotka liittyvät väkivaltaiseen ekstremismiin. Määrässä ei ole tapahtunut kasvua edelliseen vuoteen verrattuna.

Väkivaltaisista ääriliikkeistä johtuva laajamittaisen väkivallan, kuten terrori-iskun, riski Suomessa on pieni. Syyrian konfliktiin liittyvien ilmiöiden johdosta Suojelupoliisin kesäkuussa 2014 laatimassa uhka-arviossa väkivallantekojen uhan arvioidaan kuitenkin kohonneen myös Suomessa. Keskeinen tällainen ilmiö on sellaisten henkilöiden määrän kasvu, jotka ovat kiinnostuneita väkivaltaisesta ääri-islamistisesta toiminnasta.

Syyrian sisällissodan merkitys heijastuu yhä voimakkaammin myös Suomeen. Nyt yli 40 henkilön arvioidaan matkustaneen Suomesta Syyriaan konfliktin aikana. Suurimman osan näistä arvioidaan matkustaneen osallistuakseen taistelutoimintaan radikaali-islamistisen ryhmittymän joukoissa. Ei ole yksiselitteistä näyttöä siitä, että tällaiset henkilöt Suomeen palattuaan pyrkisivät käyttämään väkivaltaa täälläkin, mutta altistumisen sotakokemuksille ja radikaalin järjestön vaikutuspiirille voidaan olettaa nostavan tätä riskiä.

Alkuvuodesta 2014 Suomessa paljastui kahden nuoren aikuisen suunnitelma laajamittaisen väkivallanteon toteuttamiseksi Helsingin yliopistossa. Nämä kaksi henkilöä otettiin kiinni epäiltyinä törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelusta. Kesäkuun lopulla käräjäoikeus tuomitsi henkilöt kolmen vuoden vankeusrangaistukseen. Tapaus muistuttaa monelta osin Suomessa ja ulkomailla tapahtuneita koulusurmia, joissa tekijöiden ajatusmaailman radikalisoituminen on merkittävästi myötävaikuttanut teon toteutumiseen. Kumpikin käräjäoikeudessa tuomittu on valittanut hovioikeuteen.

1 Johdanto

Suomessa on vuoden 2013 alusta puolivuositain julkaistu väkivaltaisen ekstremismin tilannekatsaus. Tilannekatsauksesta vastaa sisäministeriön asettama poikkihallinnollinen väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäisyn kansallinen yhteistyöverkosto.

Tilannekatsauksen julkaiseminen on osa kansallisen toimenpideohjelman väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäisemiseksi¹ toimeenpanoa. Sen tavoitteena on antaa ajantasainen käsitys Suomessa toimivista väkivaltaisista ääriliikkeistä ja muista sellaisista aatteellisista liikkeistä, joihin kansainvälisen kokemuksen, toiminnan luonteen tai viranomaisten havaintojen perusteella liittyy väkivallan käytön riski.

Tilannekatsauksen tarkoitus on helpottaa väkivaltaisen ekstremismin tunnistamista ja ennalta ehkäisyä arjen turvallisuustyössä, jota tekevät niin viranomaiset, järjestöt kuin yksilötkin. Sen lähteinä toimivat Suojelupoliisin tilannekuva, kansallisen yhteistyöverkoston jäsenten havainnot, kansainväliset kokemukset sekä muut julkiset lähteet. Tilannekatsauksen ajallinen tarkastelujakso on tammi-kesäkuu 2014.

Keskeistä:

- *Väkivaltainen ekstremismi* = väkivaltaa käytetään, sillä uhataan, se oikeutetaan tai siihen kannustetaan aatemaailmalla perustellen.
- Radikalisoituminen väkivaltaiseen ekstremismiin voi tapahtua yksin tai osana ryhmää, varsinaisena syynä usein joku muu kuin itse aatemaailma.
- Ennaltaehkäisy edellyttää puuttumista radikalisoitumisen varsinaisiin syihin.

2 Väkivaltainen ekstremismi rikollisuutena

Väkivaltaiseen ekstremismiin liittyviä rikoksia arvioidaan tapahtuvan Suomessa vähän. Suojelupoliisi on havainnut vuoden 2014 ensimmäisellä puoliskolla muutamia kymmeniä sellaisia rikoksia, joiden voidaan katsoa jollakin tavoin ilmentävän väkivaltaista ekstremismia.² Kokonaisrikosmäärä on edellistä puolivuotisjaksoa pienempi. Tämä selittyy edellisen tarkastelujakson aikana järjestetyllä itsenäisyyspäivän mielenosoituksella, jonka yhteydessä ilmeni suhteellisen paljon rikoksia.

Poliisiammattikorkeakoulu laatii vuosittain selvityksen poliisin tietoon tulleesta viharikollisuudesta.³ Viharikosten määrä on vuositasolla 700–1000. Näistä rikoksista vain pienen osan arvioidaan liittyvän suoraan väkivaltaiseen ekstremismiin.

Tarkastelujaksolla havaituissa ekstremistisissä rikoksissa on pääosin kyse rasististen skinheadien tekemistä pahoinpitelyistä, joista kaksi tapausta on kirjattu törkeänä

¹ ”Tavoitteena eheä yhteiskunta”, saatavilla sähköisesti osoitteessa http://www.intermin.fi/download/34402_282012.pdf

² Arvio perustuu poliisin tietoon tulleiden rikosten laadulliseen tarkasteluun, jossa on huomioitu muun muassa tekijät, tekotavat ja teko-olosuhteet. Tarkkaa tietoa ilmiöstä ei ole, koska tällaisia rikoksia ei tilastoida virallisesti.

³ Viharikoksessa motiivina voi olla uhrin oletettu tai todellinen kansallinen tai etninen viiteryhmä, uskonnollinen vakaumus, seksuaalinen suuntautuminen tai sukupuoli-identiteetti.

pahoinpitelynä. Useimmiten rikoksen motiivi ei kuitenkaan ole rasistinen ja asianomistajana on kantaväestöön kuuluva henkilö. Rikosten taustalla ei näytä olevan laajempaa suunnitelmallisuutta, vaan kyse on tilannesidonnaisista, spontaaneista teoista. Tällaiset pahoinpitelyt ovat hyvin tyypillisiä rasistiseen skinheadkulttuuriin liittyviä rikoksia.

Ääriivasemmistolaiseen ekstremismiin liittyviä rikoksia kirjattiin tarkastelujaksolla kymmenkunta. Tapaukset olivat mielenosoitusten yhteydessä ilmenneitä vahingontekoja ja lieviä väkivallantekoja. Yleisimmin rikokset kohdistuivat mielenosoitusten turvallisuutta ylläpitäneisiin poliiseihin.

Keskeistä:

- Vuoden 2014 alkupuolella poliisin tietoon on tullut joitakin kymmeniä rikoksia, joiden voidaan epäillä liittyvän väkivaltaiseen ekstremismiin. Määrässä ei ole tapahtunut kasvua vuoteen 2013 verrattuna.
- Määrä on kokonaisuudessaan pieni verrattuna esimerkiksi väkivaltarikosten kokonaismäärään.
- Valtaosa rikoksista on skinheadien yksin tai yhdessä tekemiä spontaaneja väkivallantekoja, uhreina sekä kantaväestön että etnisten vähemmistöjen edustajia.
- Ääriivasemmistolainen rikollisuus on mielenosoitusten yhteydessä tehtyjä vahingontekoja ja lähinnä järjestystä yllä pitäviin poliiseihin kohdistuneita lieviä väkivallantekoja.
- Väkivaltainen ääri-islam ei juuri näy rikostilastoissa Suomessa.

3 Äärioikeisto

3.1 Nykytila ja ilmenemismuodot

Äärioikeistolainen ekstremismi on Suomessa kokonaisuutena arvioiden vähäistä. Äärioikeistolaiset radikaaliryhmät ovat pääosin uusnatsismiin ja rasistiseen skinheadperinteeseen pohjautuvia pieniä ja paikallisia kerhoja. Äärioikeistoon liittyvä ilmitullut rikollisuus muodostuu valtaosin pahoinpitelyistä, vahingonteoista ja muusta häiriökäyttäytymisestä. Laajamittaista väkivaltaista toimintaa ei ole ilmennyt. Rikokset ovat useimmiten luonteeltaan spontaaneja, eikä niihin liity suunnitelmallisuutta.

Skinheadryhmien näkyvä käytännön toiminta, myös rasistinen rikollisuus, on satunnaista. Ryhmät voivat kuitenkin aiheuttaa alueellisia ongelmia ja uhkaa paikallisesti yksilöille sekä vähemmistöryhmille. Skinheadeille on yleistä jatkuva varustautuminen teräasein ja muilla toisen vahingoittamiseen soveltuvilla esineillä. Tämä lisää vakavien vammojen riskiä satunnaisissakin yhteenotoissa.

Useissa suomalaisissa kaupungeissa toimii paikallisia rasistisia skinheadkerhoja. Yleisimpiä skinheadien järjestämiä joukkotapahtumia ovat niin sanotut white power -konsertit, joissa esiintyy rasistista musiikkia soittavia yhtyeitä. Suomalainen skinheadliike on ensisijaisesti rasistiseen ideologiaan pohjautuva, pääosin nuorison, alakulttuuri. Tunnusomaista sille on yhteiskunnallisen vaikuttamisen ja poliittisten tavoitteiden vähäisyys.

Edellä kuvatusta äärioikeistoliikhehdinnästä eroaa selkeästi kansallissosialistinen Suomen Vastarintaliike (SVL). Se on poliittinen, valtakunnallinen ja hierarkkisesti organisoitunut järjestö. SVL:n tavoitteena on kansallissosialistisen valtion luominen epädemokraattisin keinoin. Se voidaankin määritellä vallankumoukselliseksi ja luonteeltaan militantiksi liikkeeksi.

SVL:llä on oma, lehden ja internetsivut käsittävä vaihtoehtomedia, Kansallinen Vastarinta, jonka kautta järjestö levittää propagandaansa ja hoitaa ulkoista viestintäänsä. Näiden lisäksi järjestöllä on myös ajatusmaailmaansa tukevia tuotteita myyvä verkkokauppa. SVL:n näkyvä toiminta käsittää lähinnä propagandan jakamiseen levittämiseen liittyviä toimia, kuten lentolehtisten jakamista, julisteiden ja tarrojen liimaamista sekä ajoittain eri kaupungeissa järjestettäviä "lippuvartioita". Lisäksi SVL järjestää satunnaisesti muun muassa parlamentaarista järjestelmää vastustavia mielenilmauksia. Toimintaa ja aktiivisia jäseniä on eri puolilla Suomea; tällä hetkellä paikallisryhmiä on kuudessa eri kaupungissa. Järjestöllä on aktiivisia yhteyksiä ulkomaisiin samanmielisiin ryhmiin, erityisesti Ruotsissa toimivaan Svenska Motståndsrörelseniin.

SVL:n jäsenmäärä vaikuttaa hieman kasvaneen, ja nykyisin aktiivisia toimijoita arvioidaan olevan liikkeessä mukana muutamia kymmeniä. Kansallissosialistisen ideologian ei kuitenkaan uskota saavuttavan Suomessa kovinkaan laajaa kannattajakuntaa. Tästä huolimatta SVL on organisoituna, demokratianvastaisena ja militanttina liikkeenä potentiaalisesti vaarallinen. Pienikin joukko asialleen omistautuneita ja suunnitelmalliseen toimintaan sitoutuneita ekstremistejä voi aiheuttaa jopa yhteiskunnallisesti merkittäviä turvallisuusuhkia. Todennäköisemmät uhkat ovat kuitenkin lievempiä ja paikallisia, kuten eri vähemmistöryhmiin kohdistuvat väkivallanteot ja vihollisiksi koettujen henkilöiden uhkailu. Tällaisia voivat olla sellaiset julkisuudessa esiintyvät henkilöt, jotka avoimesti vastustavat järjestön tavoitteita tai edustavat järjestön näkökulmasta vääränlaista Suomea.

Niin sanotun uuden äärioikeiston eli islaminvastaisen liikkeen toiminta on Suomessa vähäistä. Liike koostuu yksittäisistä henkilöistä ja se toimii lähinnä verkossa osana eurooppalaista islaminvastaista liikehdintää. Uuden äärioikeiston todennäköisyys käyttää väkivaltaa Suomessa heijasteleekin todennäköisesti pitkälti sitä, miten vastaavanlaiset liikkeet alkavat toimia muualla Euroopassa. Liike pyrkii edistämään kannatustaan valtaviirassa muun muassa sanoutumalla julkisesti irti perinteiseen äärioikeistolaisuuteen sekä uusnatsismiin kuuluvasta rotuopista.

3.2 Riskitekijät ja tunnistaminen

Uusnatsi- ja skinheadpiireihin ajautuu usein epäsosiaalisia ja turvattomassa ympäristössä kasvaneita nuoria. Aggressiivisuutta ja maskuliinisuutta korostava ideologia ja mustavalkoinen maailmankuva tarjoavat tällaisille epävarmoille nuorille sekä voimantunnetta että samanmielisten ihmisten yhteisön. Usein tällaiseen toimintaan ajautuvalla nuorella on taustallaan aiempia rikoksia ja runsasta päihteiden, eritoten alkoholin, käyttöä. Uusnatsi- ja skinheadpiireihin rekrytoitumisen erityinen riskiryhmä ovat syrjäytyneet ja syrjäytymisvaarassa olevat kantasuomalaiset nuoret, jotka omassa lähiympäristössään joutuvat kosketuksiin uusnatsi- ja skinheadpiirien kanssa.

SVL:een ja uuteen äärioikeistoon ajautumisen riskit eroavat uusnatsi- ja skinhead-ryhmistä. Jäseniksi hakeutuvat ovat usein ”tavallisia keskiluokkaisia kansalaisia” ja iältään skinheadeja vanhempia. Näiden ryhmien kasvu heijastelee maahanmuuttovastaisuuden ja ulkomaalaisiin kohdistuvien ennakkoluulojen määrää yhteiskunnassa.

Keskeistä:

- Äärioikeistolainen ekstremismi on Suomessa kokonaisuutena arvioiden vähäistä.
- pääosa toiminnasta muodostuu pienistä, paikallisista nuorista miehistä koostuvista skinhead-kerhoista.
- paikalliset kerhot voivat aiheuttaa järjestyshäiriöitä ja kohdistaa väkivaltaa muun muassa etnisten vähemmistöjen edustajiin.
- poikkeuksen valtavirtaan muodostaa Suomen Vastarintaliike (SVL), jonka jäsenet ovat usein ”tavallisia keskiluokkaisia kansalaisia” ja skinheadeja vanhempia. Jyväskylän puukotustapaus tammikuussa 2013 on yhdistetty SVL:een.
- SVL:n lisäksi Suomessa toimii joitakin niin kutsutun uuden äärioikeiston edustajia. Näiden ideologia on nimenomaisesti islamin ja islaminuskoisten vastainen ja he sanoutuvat julkisesti irti perinteiseen äärioikeistolaisuuteen liittyvästä rasisisesta maailmankatsomuksesta.
- **Muutokset aiempiin tilannekatsauksiin:** *SVL:n jäsenmäärä on kasvanut hieman.*

4 Äärivasemmisto ja radikaalit vaihtoehtoliikkeet

4.1 Nykytila ja ilmenemismuodot

Myös äärivasemmistolainen radikaaliliikehdintä on Suomessa vähäistä. Merkittävintä toimintaa ilmenee anarkismin viitekehyksessä. Muita äärivasemmistolaisiin ideologioihin pohjautuvia radikaalia toimintaa harjoittavia ryhmiä Suomessa ei ole havaittu.

Suomalainen anarkistiliike on perinteisesti ollut hyvin pieni ja maltillinen. Valtaosa liikkeen aktivisteista on rauhanomaisia elämäntapa-aktivisteja. Suomessa anarkistinen radikaaliliikehdintä on aktiivisinta Helsingissä ja muualla pääkaupunkiseudulla sekä Tampereella. Internet on muodostunut tärkeäksi anarkistisen toiminnan foorumiksi.

Anarkistiliikkeen toimintaa on ohjailnut laajempi eurooppalainen viitekehys, jonka myötä liikehdintä on Suomessakin ajoittain aktivoitunut ja radikalisoitunut. Konkreettisia esimerkkejä tästä ovat 2000-luvulla järjestetyt Kuokkavierasjuhlien ja vappuaaton mielenosoitusten kaltaiset vuosittaiset tapahtumat. Suomalainen mielenosoituskulttuuri on kuitenkin eurooppalaisessa vertailussa maltillista ja mielenilmausten osallistujamäärät ovat suhteellisen pieniä. Laajamittainen ja pitkäkestoinen mellakointi mielenosoitusten yhteydessä arvioidaankin Suomessa lähitulevaisuudessa epätodennäköiseksi.

Mielenosoitusten lisäksi muita anarkistien yleisesti käyttämiä toimintamalleja, joissa ilmenee laitonta toimintaa, ovat talon- ja kadunvaltauksset. Tällaiset kansalaistottelemattomuuteen pohjautuvat toimintamallit eivät kuitenkaan pääsääntöisesti aiheuta merkittäviä väkivaltauksia. Vuonna 2011 Suomessa nähtiin kuitenkin poikkeuksellisen radikaalia anarkistitoimintaa, kun anarkismin nimissä tehtiin useita tuhopoltoja ja muita sabotaasiluonteisia vahingontekoja⁴. Anarkistisen toiminnan väkivalta keskittyy kuitenkin pääasiassa eriasteiseen viranomaisten vastustamiseen tilanteissa, joissa viranomaiset puuttuvat heidän muuhun laittomaan toimintaansa. He saattavat myös tietoisesti pyrkiä tilanteisiin, jossa vastakkainasettelu heidän ja vastakkaista aatetta edustavien tai viranomaisten välillä kärjistyy ja he näin ikään kuin oikeuttavat väkivallan käytön.

Huomionarvoinen piirre suomalaisessa äärivasemmistolaisessa liikehdinnässä on ollut radikaalin antifasistisen toiminnan vähäisyys. Useissa Euroopan maissa toimii konfliktihakuisia antifasistiryhmiä⁵, jotka pyrkivät vaikeuttamaan äärioikeiston toimintaa hakeutumalla aktiivisesti väkivaltaisiin yhteenottoihin uusnatsien ja skinheadien kanssa sekä kohdistamalla väkivaltaa äärioikeistopoliitikkoihin. Suomessa antifasistisella liikkeellä ei ole ollut selkeää vastavoimaa äärioikeistoliikehdinnän vähäisyyden vuoksi. SVL:n lisääntynyt näkyvä toiminta on kuitenkin aktivoitunut myös radikaalia antifasistista liikehdintää. Suomessa arvioidaan olevan pieni joukko laittomaan toimintaan valmiita äärivasemmistolaisia aktivisteja, joiden kohteeksi voivat uusnatsien lisäksi valikoitua

⁴ Tuhopoltojen kohteina olivat muun muassa poliisiasemat, poliisiautot, rautateiden infrastruktuuri ja huoltoasemat. Iskuja tapahtui Helsingissä, Vantaalla, Keravalla, Kirkkonummella ja Tampereella.

⁵ Nämä ryhmät käyttävät useimmiten nimeä *Antifascist Action* eli ANTIFA.

myös äärikansallismielisiksi ja vahvasti maahanmuuttovastaisiksi profiloituneet henkilöt. Parin viime vuoden aikana havaittu antifasistisen liikehdinnän aktivoituminen ei kuitenkaan ole toistaiseksi näkynyt ekstremismirikollisuudessa.

Suomessa ei ole tällä hetkellä huomionarvoista radikaaleihin vaihtoehtoliikkeisiin liittyvää ekstremismiiä, mutta anarkistiliikkeen sekä radikaalin eläinoikeus- ja ympäristöliikkeen toimintaympäristöt ovat osin päällekkäisiä. Vuosituhannen vaihteessa väkivaltaan liittyvää ääriliikehdintää ilmeni sekä eläinoikeus- että ympäristöliikkeessä.

Suomalaisen ympäristöaktiivisuuden toimintamallit ovat maltillisia ja pääosin laillisia. Ajoittain toimintamuotona on väkivallaton kansalaistottelemattomuus, johon liittyy olennaisena osana lain rikkominen, mutta joka ei kuitenkaan ole väkivaltaista ekstremismiiä. Keskeisimpiä protestoinnin kohteita ovat ydinvoima- sekä kaivosteollisuus. Ydinvoiman lisärakentamisen ja kaivosteollisuuteen liittyvien ympäristökysymysten arvioidaan säilyttävän nämä teemat aktiivisen protestoinnin kohteina.

Eläinoikeusliike on maltillistunut viimeisten viiden vuoden aikana; laittomat suoran toiminnan iskut ovat loppuneet lähes kokonaan. Nykyiset toimintamallit tähtäävät informaation levittämiseen ja tuotantotilojen eläinten elinolosuhteiden paljastamiseen. Tällainen tiloilla salaa tapahtuva dokumentointi edellyttää lainvastaisia toimintamalleja, kuten julkisrauhan rikkomista, mutta vakavampaa laitonta tai väkivaltaista toimintaa ei ole ilmennyt.

Ajankohtaista: *mitä on antifasismi?*

Nykyisen antifasismien juuret ovat 1920-luvulla, jolloin eri Euroopan maissa militantit vasemmistolaiset nousivat vastustamaan fasisistisia liikkeitä ja puolueita. Tuolloin antifasismi oli kiinteämpi osa vasemmistoa, sillä useassa maassa nämä kaksi ryhmittymää kamppailivat keskenään poliittisesta vaikutusvallasta. Toisen maailmansodan jälkeen antifasistiset liikkeet olivat edelleen aktiivisia eräissä Euroopan maissa, joissa syntyi uusnatsiliikkeitä.

Antifasismi Suomessa pohjautuu aatteellisesti Iso-Britanniassa 1980-luvulla syntyneeseen Antifascist Actioniin, johon myös Ruotsissa 1990-luvulla syntynyt AFA tai toiselta tunnetulta nimeltään ANTIFA perustuu. Näiden järjestöjen keskeisenä tavoitteena on väkivaltainen toiminta uusnatseja vastaan. Heidän ideologiansa mukaan järjestäytynyt yhteiskunta ei tee riittävästi äärioikeiston kukistamiseksi vaan uusnatseja vastaan on hyökättävä heidän omalla pelikentällä ja omilla aseilla - kadulla ja väkivaltaisesti.

Antifasistit ovat sekä Ruotsissa että Suomessa osin samoja toimijoita kuin ääri vasemmistolaisen anarkistien ja radikaalien vaihtoehtoliikkeiden piirissä olevat. Ruotsissa heidän väkivaltainen toimintansa onkin uusnatsien ja skinheadien lisäksi kohdistunut ääri vasemmistolaisen maailmankatsomuksen muiksi "vihollisiksi" katsomiin henkilöihin, kuten esimerkiksi oikeistolaisiin ja kansallismielisiin poliitikoihin. Suomessa väkivaltainen toiminta on toistaiseksi kohdistunut äärioikeiston edustajiin.

4.2 Riskitekijät ja tunnistaminen

Anarkistisessa radikaaliliikehdinnässä ja ääri-vasemmistossa toimii taustoiltaan hyvinkin erilaisia nuoria, joita yhdistää vahva antiautoritaarinen ja antikapitalistinen aatemaailma. Perhetaustalla, kasvuolosuhteilla ja rikostaustalla on tässä vähäisempi merkitys kuin äärioikeistolaiseen ekstremismiin liittymisessä.

Suurimmat riskit sille, että osa tällaisessa toiminnassa mukana olevista nuorista käyttäisi väkivaltaa, ovat ulkoisia. Euroopassa esimerkiksi talouskriisin mukanaan tuomat ääriliikkeiden väkivaltaiset toimintamallit voivat rantautua Suomeen. Myös äärioikeiston näkyvä kasvu tai väkivaltainen radikalisoituminen voi aiheuttaa väkivaltaisen vastareaktion ääri-vasemmistossa.

Keskeistä:

- Anarkistiliike, ääri-vasemmisto ja radikaalit vaihtoehtoliikkeet ovat Suomessa pääasiassa maltillisia eikä väkivallan käyttö ole yleistä.
- Ilmentyessään tämä väkivalta kohdistuu useimmiten viranomaisiin tilanteissa, joissa ne puuttuvat liikkeiden toimintaan. Vuonna 2011 ilmeni kuitenkin myös suunniteltuja iskuja viranomaisia vastaan mielenosoitusten, talonvaltausten ja muun toiminnan ulkopuolella.
- **Muutos aiempaan:** *kaivosteollisuus on noussut ympäristöaktiivisuuden protestoinnin kohteeksi - ympäristöaktiivisuus ei kuitenkaan ole ilmennyt väkivaltana*

5 Väkivaltainen ääri-islam

5.1 Nykytila ja ilmenemismuodot

Organisoituneen radikaali-islamistisen ryhmän Suomessa tekemän terroriteon riski on edelleen matala, koska Suomea ei pidetä merkittävänä viholliskohteena väkivaltaisten radikaali-islamistien näkökulmasta. Väkivaltaiseen ääri-islamiin liittyviä kansainvälisen tason ilmiöitä on kuitenkin nähtävissä Suomessa aiempaa enemmän.

Viime vuosina keskiössä on ollut etenkin Syyrian pitkittynyt konflikti, joka on houkuttanut osallistujia eri puolilta Eurooppaa, myös Suomesta. Myös suuri osa kansainvälistä väkivaltaiseen toimintaan yllyttävää sosiaalisessa mediassa levitettävää propagandaa liittyy keskeisesti Syyrian tilanteeseen ja ääri-islamististen ryhmittymien tavoitteisiin alueella. Syyrian konfliktiin liittyvät ilmiöt, kuten sellaisten henkilöiden määrän kasvu, jotka ovat kiinnostuneita väkivaltaisesta ääri-islamistisesta toiminnasta, vaikuttivat siihen, että Suojelupoliisin kesäkuussa 2014 laatimassa uhka-arviossa väkivallantekojen uhan arvioitiin kohonneen myös Suomessa.

Suomesta Syyriaan matkustavien määrä on kasvanut edellisen tilannekatsauksen julkaisemisen jälkeen, ja matkustaneita arvioidaan olevan nyt vähintään 44. Etnisen taustansa ja ikänsä puolesta Suomesta Syyriaan lähteneet miehet ja naiset muodostavat hyvin epäyhtenäisen ryhmän. Lähtijöistä 36 on ollut miehiä ja naisia kahdeksan. Ensimmäiset tiedossa olevista lähtijöistä matkustivat Syyriaan vuoden 2012 aikana.

Lähtijät edustavat kaikkiaan 17 eri etnisyyttä, mukaan lukien kantaväestöön kuuluvia. Lähtijöistä 76 %:lla on Suomen kansalaisuus. Ikähaarukaltaan he ovat 18–50 -vuotiaita. Merkittävimmän ikäryhmän muodostavat 21–24 -vuotiaat. Syyriaan lähteneet ovat pääosin Etelä- ja Länsi-Suomen suuremmista kaupungeista, mutta myös pienemmiltä paikkakunnilta on ollut yksittäisiä lähtijöitä. Toistaiseksi ainakin kolme Suomesta lähtenyt henkilöä on kuollut konfliktin aikana.

Matkustaneiden motiivit ja toiminta Syyriassa vaihtelevat suuresti. Kuitenkin suuri osa etenkin maassa pitkiä aikoja viettävistä henkilöistä pyrkii hakeutumaan aseellisessa oppositiossa toimivien radikaaliryhmien riveihin, samaan aikaan kun konfliktit myös oppositioryhmien sisällä ovat lisääntyneet. Näin ollen myös riski Suomesta lähteneiden loukkaantumiseen ja traumatisoitumiseen taisteluissa kasvaa, mikä saattaa näkyä konfliktista Suomeen palaavan henkilön toiminnassa ja kyvyssä sopeutua takaisin suomalaiseen yhteiskuntaan. Vastaavasti kasvaa samalla myös riski sellaisesta väkivaltaisesta radikalisoitumisesta, jonka seurauksena henkilö pyrkii Suomessa rekrytoimaan muita, tukemaan kansainvälistä terrorismia tai käyttää itse väkivaltaa. Huomattava osa Syyriaan lähteneistä, etenkin aseelliseen toimintaan osallistumaan pyrkivistä henkilöistä on nuoria ja ikänsä sekä elämäntilanteensa puolesta alttiita väkivaltaiseen ekstremismiin rohkaisevalle propagandalle. Näiden henkilöiden osalta huolena on vakava syrjäytyminen suomalaisesta yhteiskunnasta.

Eräs Syyrian konfliktin huolestuttavista ilmiöistä on vastakkainasettelu sunna- ja shiiamuslimien välillä, jonka leviämisestä myös Suomeen on ollut joitain toistaiseksi heikkoja viitteitä. Eri ryhmien välien kärjistyminen voi paitsi rohkaista entistä suurempaa joukkoa kiinnostumaan väkivaltaisesta ääri-islamista, myös pahimmillaan näkyä konkreettisenä tietyn ryhmän edustajiin kohdistuvana väkivaltaisena toimintana. Viimeisen kuuden kuukauden aikana on tehty pienimuotoisia, mahdollisesti shiia-sunna -vastakkainasetteluun liittyviä vahingontekoja, lievä pahoinpitely sekä huomiota osakseen saaneita laittomia uhkauksia.

Suomessa väkivaltainen ääri-islam on yksilötason ilmiö eikä liity esimerkiksi tiettyihin maahanmuuttajaryhmiin. Yksittäisiä radikaaleja henkilöitä on useissa etnisissä ryhmissä. Radikaalien henkilöiden suhteellinen määrä heijastelee Suomessa asuvien Lähi-idästä ja Pohjois- sekä Itä-Afrikasta lähtöisin olevien maahanmuuttajaryhmien kokoa. Myös pieni osa kantaväestöön kuuluvista muslimikäännynnäisistä on radikaaleja. Väkivaltaista ääri-islamia Suomessa vahvistavat sellaiset etnisten ryhmien lähtömaissa käynnissä olevat konfliktit, joissa yhtenä osapuolena on väkivaltainen radikaali-islamistinen järjestö. Ääri-islamisteja on lukumääräisesti eniten pääkaupunkiseudulla. Lisäksi useilla pienemmillä paikkakunnilla asuu yksittäisiä tällaisia henkilöitä.

Jonkin järjestön aatteellinen tukeminen tai jäsenyys ei suoraan kohota riskiä siitä, että henkilö pyrkisi terrori- tai väkivallantekoihin Suomessa. Tämä selittää osaltaan sitä, että ilmiö ei näy kotimaisissa rikostilasoissa. Suomessa toimivien väkivaltaisten radikaali-islamistien toiminta ilmeneekin pääasiassa esimerkiksi pyrkimyksenä kerätä rahaa

ulkomaiselle terroristijärjestölle tai jäsenten rekrytointina. Uutena ilmiönä voidaan pitää Suomeen suunnattuja, Syyriaan lähteneiden henkilöiden propaganda- ja vihaviestejä.

Väkivaltainen ääri-islam ilmenee Suomessa myös pyrkimyksenä matkustaa taistelemaan aiemmassa kotimaassa tai muualla käynnissä oleviin aseellisiin konflikteihin, mistä ajankohtaisimpana esimerkkinä on edellä esitetty Syyrian konflikti. Syyrian konflikti on ollut poikkeuksellinen siitä näkökulmasta, että suhteutettuna muslimiväestön kokoon Suomessa on sinne lähtenyt paljon henkilöitä. Euroopan tasolla on havaittu, että sinne matkustaa myös aiempaa nuorempia henkilöitä osallistumaan taisteluihin, sekä kokonaisia perheitä.

Ajankohtaista: *mikä ISIS?*

Irakin ja Levantin islamilainen valtio (ISIL) on sunnalainen radikaali-islamistinen järjestö, joka syntyi Irakin al-Qaidan laajennettua toimintaansa Syyriaan. Järjestö, jonka johtajana toimii Abu Bakr al-Baghdadi, on irtautunut erimielisyyksien johdosta al-Qaidasta itsenäiseksi toimijaksi. ISIL:n lyhyen tähtäimen tavoite on alueellinen valta, mutta sen pitkän tähtäimen suunnitelmat ovat globaaleja.

ISIL on kyennyt valtaamaan laajoja alueita sekä Syyriassa että Irakissa. Järjestöstä on Syyrian aluevaltausten jälkeen alettu käyttää nimitystä ISIS ja se on ilmoittanut perustaneensa hallitsemalleen alueelle *kalifaatin* - islamilaisen valtion, jonka kannattajat pitävät sitä historiallisten islamilaisten imperiumien seuraajana. Järjestön tavoitteena on, että "valtiossa" on voimassa järjestön radikaalin islamintulkinnan mukainen uskonnollinen laki. ISIL taistelee liittolaisineen sekä Syyrian että Irakin hallintoja ja useita alueella toimivia oppositioryhmiä vastaan. Järjestön uskotaan myös syyllystyneen laajoihin väkivaltaisuuksiin eri vähemmistöryhmiä kohtaan.

ISIL:n riveissä taistelee sekä irakilaisia, syyrialaisia että arabi- ja länsimaista saapuneita vapaaehtoisia. ISIL on erityisesti länsimaista saapuvien ulkomaalaisten vapaaehtoisten parissa suosituin ryhmittymä. Järjestö on hyvin aseistettu ja sen taloudellinen tilanne on erinomainen. Alueellisen toiminnan lisäksi ISIL muodostaa merkittävän terroriuhan länsimaille - viimeaikaisten julkisten lähteiden tietojen mukaan ISIL on suunnitellut länsimaihin kohdistuvia terrori-iskuja.

5.2 Riskitekijät ja tunnistaminen

Suomen muslimiyhteisö on pieni ja maltillinen, ja se on useissa yhteyksissä tuominut uskonnolla perustellun väkivallan käytön. Tästä johtuen on epätodennäköistä, että väkivaltainen radikalisoituminen tapahtuisi osana henkilön normaalia toimintaa uskonnollisessa yhteisössä. Tällainen yhteisö voi suojata väkivaltaiselta radikalisoitumiselta eikä väkivaltaa kannattava voi pienessä yhteisössä toimia avoimesti. Väkivaltaisen radikalisoitumisen vaikuttimet tulevatkin muualta, kuten henkilön perheestä, muusta lähipiiristä, kansainvälisistä yhteyksistä tai internetistä. Kansainvälisen kokemuksen mukaan perheellä voi olla myös suojaava vaikutus, minkä vuoksi perheiden kanssa tehtävä yhteistyö ja heille suunnatut tukitoimenpiteet korostuvat.

Väkivaltaiseen ekstremismiin johtavan uskonnollisen radikalisoitumisen suhteen erityisenä huolenaiheena ovat ne islaminuskoiset nuoret, jotka eivät täysin samaistu suomalaiseen

kulttuuriin, mutta eivät toisaalta tunne vanhempiensa kulttuuria omakseen. Näillä nuorilla syrjäytyminen lisää riskiä väkivaltaiseen radikalisoitumiseen. Koulutus tai työpaikka ei kuitenkaan välttämättä poista radikalisoitumisen mahdollisuutta. Kansainvälisen kokemuksen mukaan islamilaistaustaisten maahanmuuttajien ja heidän lasten kokemus ulkopuolisuudesta yhteiskunnassa lisää riskiä siitä, että yksilötasolla omaksutaan väkivaltainen uskontulkinta. Syrjintä, rasismi ja islamofobia vahvistavat tällaista ulkopuolisuutta. Erityisesti hartaasti uskontoaan harjoittavat muslimit voivat joutua tällaisen syrjinnän ja rasismin kohteeksi virheellisten epäluulojen vuoksi.

Taistelualueelle matkustamisen ennaltaehkäisy on helpointa tehdä sellaisissa ympäristöissä, joissa matkalle aikovat toimivat omassa arjessaan. Tällaisia ovat esimerkiksi koulut, työyhteisöt ja erilaiset yhteiskunnalliset palvelut. Haasteena on, että matkaa suunnittelevat pyrkivät usein piilottamaan aikeensa jopa lähipiiriltään eikä matkaa edeltävä käytös välttämättä anna merkkejä tulevasta. Kuitenkin myös tällaiselle matkalle lähteneiden tunnistaminen jälkikäteen on tärkeää, koska tällöin kyetään paremmin varautumaan henkilön paluun jälkeisiin toimenpiteisiin ja arvioimaan, onko henkilö toiminut yksin vai yhdessä muiden kanssa.

Keskeistä:

- Väkivaltainen ääri-islam on Suomessa yksilötason ilmiö, ja riski organisoituneen radikaali-islamistisen ryhmän tekemästä terroriteosta on matala. Syyrian konfliktiin liittyvät ilmiöt vaikuttivat kuitenkin siihen, että Suojelupoliisin kesäkuussa 2014 laatimassa uhka-arviossa väkivallantekojen uhan arvioitiin kohonneen myös Suomessa.
- Suomen muslimiyhteisö on maltillinen ja se on useissa yhteyksissä tuominut uskonnolla perustellun väkivallan käyttämisen.
- Väkivaltaisen ääri-islamien kannattajia on eri etnisissä ryhmissä. Sellaiset etnisten ryhmien lähtömaissa olevat konfliktit, joissa yhtenä osapuolena on radikaali-islamistinen ryhmä, vahvistavat ääri-islamistista ajattelua myös Suomessa.
- Terroristijärjestön aatteellinen tukeminen ei suoraan kohota väkivallankäytön riskiä Suomessa vaan voi ilmetä varainkeruuna tai jäsenten rekrytointina ulkomaiselle terroristijärjestölle.
- Suomesta Syyriaan konfliktin aikana matkustaneet:
 - ainakin 44 henkilöä, joista 36 miestä ja 8 naista, 31 Suomen kansalaista
 - 18–50 -vuotiaita, suurin ryhmä 21–24 -vuotiaat
 - edustavat 17 eri etnisyyttä, mukaan lukien kantaväestöön kuuluvia
 - ensimmäiset lähteneet vuonna 2012
 - lähteneet pääosin Etelä- ja Länsi-Suomen suurista kaupungeista, mutta myös pienemmiltä paikkakunnilta on ollut yksittäisiä lähtijöitä
- **Muutos aiempaan:** *Syyrian konfliktin myötä shiia- ja sunna-muslimien väliset jännitteet ovat kasvaneet ja tämä ilmenee muun muassa yksittäisten henkilöiden tekemänä rikoksina toista ryhmää vastaan*

6.1 Määritelmä ja nykytila

Yksinäisellä toimijalla tarkoitetaan henkilöä, joka voi toteuttaa terrori-iskun tai muun laajamittaisen tai muuten yhteiskunnallisesti merkittävän väkivallanteon⁶ itsenäisesti ilman minkään ryhmän tai järjestön tukea. Yksinäisten toimijoiden tunnistaminen ja seuranta on haastavaa, minkä vuoksi iskujen todennäköisyyttä ei voida luotettavasti arvioida.

Suomessa on tunnistettu joitakin potentiaalisia yksinäisiä toimijoita, jotka ovat aiemmalla toiminnallaan, puheillaan tai kirjoituksillaan osoittaneet valmiutta, kiinnostusta tai suuntautuneisuutta yhteiskunnallisesti merkittävään väkivallantekoon. Tällaisen taustalla vaikuttavat esimerkiksi äärioikeistolaiset tai muut vihaideologiat, viha ja katkeruus yhteiskuntaa, poliitikkoja tai virkamiehiä kohtaan, yleinen ihmisviha sekä psykopatologinen taipumus väkivaltaan.

Internetillä voi olla merkittävä rooli yksinäisten toimijoiden radikalisoitumisessa. Yksilöt voivat löytää internetistä tukea ja vahvistusta hyvinkin poikkeaville näkemyksilleen sekä kommunikoida samanmielisten toimijoiden kanssa. Anonyymeissä internetkeskusteluissa saatetaan käyttää omia todellisia näkemyksiä ja käytännön toimintaa huomattavasti radikaalimpaa retoriikkaa. Näin virtuaaliset yhteisöt voivat edistää yksilön radikalisoitumista, kun uhoavaksi ja provosoivaksi tarkoitettu retoriikka vakuuttaa ja rohkaisee yksilöä toimimaan sen mukaisesti.

6.2 Helsingin yliopistoon suunniteltu isku

Alkuvuodesta 2014 Suomessa paljastui kahden nuoren aikuisen, 22-vuotiaan pääkaupunkiseudulla asuvan naisen ja 23-vuotiaan pohjoissuomalaisen miehen suunnitelma laajamittaisen väkivallanteon toteuttamiseksi Helsingin yliopistossa. Nämä kaksi henkilöä otettiin kiinni epäiltyinä törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelusta. Tapauksen oikeuskäsittely alkoi toukokuussa ja se sai runsaasti mediahuomiota. Molemmat epäillyt kiistivät oikeudessa syyllistyneensä rikokseen; vaikka he olivat tekoa suunnitelleet, heillä ei omien sanojensa mukaan ollut tosiasiallista aikomusta sitä toteuttaa. Kesäkuun lopulla käräjäoikeus tuomitsi henkilöt kolmen vuoden vankeusrangaistukseen. Tuomitut ovat valittaneet tuomiosta hovioikeuteen. Tässä raportissa kyseistä tapausta arvioidaan esitutkinta-aineiston ja oikeuskäsittelyssä esiin nousseiden seikkojen pohjalta *yksinäisten toimijoiden* viitekehityksessä.

Syytetyt olivat laatineet suunnitelman laajamittaisesta väkivaltaisesta iskusta Helsingin yliopistoon. Aikomuksena oli ampuma-aseella toteutettava isku yhdistettynä myrkyllisen kaasun käyttöön. Lisäksi he olivat pohtineet tulipalon syyttämistä yliopistorakennuksessa. Suunnitelmaa oli valmisteltu yli vuoden ajan sähköpostin välityksellä. Syytettyjen hallusta löytyi kotietsinnässä välineitä ja aineita, jotka olisivat soveltuneet kyseisen kaltaisen iskun toteuttamiseen. Suunnitelman mukaan heidän tavoitteenaan oli tappaa useita kymmeniä ihmisiä.

⁶ Väkivallanteon kohteena on esimerkiksi yksittäinen valtionjohtoon kuuluva poliitikko tai suurta julkista huomiota herättävä kohde.

Tekijät tapasivat toisensa Tor-keskustelufoorumissa, jossa he olivat molemmat kirjoittaneet kouluampumiseen liittyvässä keskustelussa. Heidän suunnitelmansa oli molempien mielenkiintojen yhdistelmä. Helsingin yliopiston valitseminen kohteeksi oli naisen ajatus. Hänen silmissään yliopisto edusti paikkaa, jossa moni nuori ihminen koki sellaista menestystä ja onnellisuutta, joka oli häneltä kielletty. Erityisesti humanistit ja sosiaalitieteilijät olivat hänen kohteena, koska hänen mielestään nämä kuvittelivat ymmärtävänsä ihmisen käyttäytymistä. Syytetyt olivat myös yksimielisiä siitä, että nuoriin ihmisiin kohdistettu isku lisäisi heidän teosta saamaansa mainetta.⁷

Esitutkimateriaalin perusteella molemmilla henkilöillä on periaatteessa ollut motiivi väkivaltaisen iskun toteuttamiseen. Motiivi vaikuttaisi muodostuneen henkilökohtaisten vastoinkäymisten synnyttämästä ihmisvihasta, johon kytkeytyvät psykologiset ongelmat, väkivalta- ja kostofantasiat sekä itsetuhoisuus. Nuorempi syytetyistä vaikuttaa myös ihannoineen voimakkaasti joukkomurhien tekijöitä ja halunneensa itse tulla samanlaiseksi. Erityisesti tietyt yhdysvaltalaiset kouluampujat ovat toimineet hänelle esikuvina. Vanhempi syytetyistä puolestaan osoittaa kuulustelukertomuksissa merkittävää yhteiskuntavastaisuutta. Samoja piirteitä on liitetty useisiin eri maissa tapahtuneisiin kouluampumisiin ja muihin vastaaviin laajamittaisiin väkivallantekoihin.

Tällaiset tuntemukset ja ajatukset ovat tyypillisiä kouluampujille. Columbinen ampumisten (1999) jälkeen on syntynyt alakulttuuri ja virtuaalinen yhteisö kouluampujille ja heidän ihailijoilleen. Tämä alakulttuuri muodostuu kärjistetysti ilmaistuna väärinymmärretyistä ja nöyryytyistä elämän altavastaaajista, joita ajaa eteenpäin ajatus tilanteen kääntämisestä silmitöntä väkivaltaa käyttämällä. Columbinen ampuminen ja sen tekijöiden kirjoitukset sekä videot näyttelevät keskeistä roolia tämän yhteisön maailmankuvassa ja symboleissa.⁸

Eräs kysymys, joka nousi esille iskusuunnitelman tultua julkisuuteen, oli mahdollinen poliittinen motiivi. Keskustelu kiihtyi, kun naispuolinen syytetty teki natsitervehdyksen oikeudenkäynnin alussa. Erityisesti hänen kirjoituksissaan ennen tekoa esiintyy kritiikkiä yhteiskuntaa ja sen arvoja kohtaan, mutta missään niissä ei ole selkeää äärioikeistolaista leimaa. Jotkin heidän kommenteistaan voi tulkita poliittisiksi, mutta ne eivät ole kovinkaan seikkaperäisiä. Syytetyt esittävät ne enemmänkin syinä sille, miksi he ovat kärsineet kuin asioina, joita he teollaan haluavat muuttaa. He eivät myöskään keskustelleet mahdollisuudesta tehdä poliittisia vaatimuksia. Iskulla oli tarkoitus välittää viesti, mutta maailman muuttamisen sijaan heidän tavoitteenaan oli kostaa maailmalle.⁹

Esitutkimateriaalin perusteella vaikuttaa siltä, että syytetyillä on ollut – ainakin ajoittain – todellinen aikomus iskun toteuttamiseksi. Näkemystä todellisesta aikomuksesta tukevat henkilöiden lukuisat sähköpostikeskustelut, yksityiskohtainen suunnitelma sekä iskun toteuttamiseen liittyvät käytännön valmistelut. Molemmat henkilöt olivat jo hankkineet iskun toteuttamiseen soveltuvia välineitä ja aineita, ja osa näistä hankinnoista oli tehty laittomasti (esimerkiksi ampuma-aseen patruunoiden anastaminen). Henkilöt olivat myös

⁷ Leena Malkki, "Target: University of Helsinki", www.politiikasta.fi, julkaistu 28.6.2014

⁸ sama kuin yllä

⁹ sama kuin yllä

tehneet suunniteltuun kohteeseen liittyvää ennakkotiedustelua sekä internetin kautta että käymällä fyysisesti tutustumassa yliopistorakennukseen.

Aineistossa on kuitenkin havaittavissa myös epäröintiä väkivallanteon tosiasiallisen toimeenpanon suhteen; kun henkilöiden elämäntilanne on – vaikkakin vain väliaikaisesti – kohentunut, heidän kiinnostuksensa väkivallantekoa kohtaan on samalla vähentynyt. Iskun suunnittelussa on siis nähtävissä tällaisille tapauksille hyvin tyypillistä intensiteetin vaihtelua. Toinen syytetyistä kertoo myös vihjailleensa mahdollisesta lähestyvistä kuolemastaan jollekin tuttavalleen. Tällainen ”vuoto” saattaa olla yritys saada apua ja herättää ulkopuoliset henkilöt estämään suunniteltu väkivallanteko.

Suunnitelman mukaisen iskun toteuttaminen olisi oikeudessa kuultujen asiantuntijoiden mukaan saattanut olla mahdollista - henkilöillä on periaatteessa ollut kyky iskun toteuttamiseen. Suunniteltuun toteutustapaan liittyy kuitenkin epävarmuustekijöitä. Lisäksi voidaan esittää epäilyjä siitä, olisivatko syytetyt lopulta olleet henkisesti kykeneviä useiden henkirikosten tekemiseen.

Syytetyt vaikuttavat radikalisoituneen ainakin ajatusmalleiltaan ja moraaliltaan.. Tätä osoittavat esitutkimateriaalin paljastama joukkomurhien ihannoiti sekä "laajennetun itsemurhan" näkeminen ratkaisuna ongelmiin. Syytetyt ovat aineiston perusteella kokeneet joukkomurhan oikeutetuksi.

Tapauksessa on nähtävissä myös siirtymistä kohti käytännön toteutusta. Näkemystä tukevat iskun pitkäaikainen suunnittelu, rikokseen tarvittavien välineiden ja aineiden hankinta sekä suunniteltuun kohteeseen tutustuminen ennakkoon. Henkilöt vaikuttavat olleen siirtymässä kohti käytännön tason radikalisoitumista. Radikalisoituminen ei pysähtynyt yli vuoden kestäneen suunnitteluprosessin aikana; henkilöiden elämäntilanteessa ei tapahtunut mitään sellaista positiiviseksi koettua pysyvää muutosta, joka olisi mahdollisesti katkaissut radikalisoitumisen kierteen.

Helsingin käräjäoikeus tuomitsi kesäkuussa syytetyt kolmen vuoden ehdottomaan vankeuteen. Tapauksen käsittely jatkuu ylemmissä oikeusasteissa.

6.3 Riskitekijät, tunnistaminen ja ennaltaehkäisy

Helsingin yliopiston iskusuunnitelma on esimerkki ei-poliittisen laajamittaisen väkivallanteon suunnittelusta. Siinä kaksi potentiaalista yksinäistä toimijaa on löytänyt toisensa ja suunnitellut yhdessä, toinen toistaan vahvistaen, joukkomurhaa. Juridisesti tapaus eroaa terrorismirikoksesta motiivien osalta; suunnitellulla iskulla ei ollut tarkoitus pyrkiä vaikuttamaan rikoslain 34a luvun tarkoittamalla tavalla valtioon, viranomaisiin, poliittiseen päätöksentekoon tai yhteiskuntaan laajemmin. Epäilemättä iskulla olisi toteutuessaan kuitenkin ollut myös laajempaa yhteiskunnallista vaikutusta.

Kyseisen iskusuunnitelman paljastumisen ja mahdollisen rikoksen ennalta estämisen mahdollisti asian tietoonsa saaneiden henkilöiden esimerkillinen toiminta – tieto välitettiin nopeasti poliisille. Suunnitelmiin, uhkauksiin ja niiden varhaisiin merkkeihin tulee suhtautua aina vakavasti ja ennaltaehkäisyn merkitys on suuri. Esimerkiksi Helsingin

yliopistoon kohdistuneen iskusuunnitelman toinen tekijä oli julkisten lähteiden tietojen mukaan jo aiemmin, vuonna 2007 tuomittu koulu-uhkailusta.

Vaikka yksinäisten toimijoiden tunnistaminen yleisesti on haastavaa, on nuorten joukkosurmaajien osalta jonkin verran tietoa tekojen ja suunnitelmien taustoista. Sisäasiainministeriön julkaisussa ”Miksi nuori surmaa” (2012) on tarkasteltu 2000-luvulla Suomessa tapahtuneita nuorten tekemiä suunnitelmallisia henkirikoksia, mukaan lukien huomiota herättäneet koulusurmat ja muut joukkosurmat.¹⁰ Selvityksen perusteella vaikuttaa siltä, että yksittäisen väkivallanteon taustalla on aina lukuisia tekijöitä, jotka kasautuessaan riittävässä määrin voivat laukaista vakavan väkivallanteon:

- nuori poika tai mies
- yksinäisyys tai eristäytyneisyys sekä sosiaalisten suhteiden ja harrastusten puute
- vähäinen tai olematon seurusteluhistoria (suhteen päättyminen voi laukaista teon)
- koulukiusaamisen uhri
- pitkittynyt ahdistuneisuus tai masentuneisuus
- kiinnostus ampuma- ja muihin aseisiin tai räjähteisiin helppo pääsy laillisiin aseisiin
- aktiivinen internetissä, ikätovereista poikkeavat mielenkiinnon kohteet (väkivalta, filosofia, poliittiset ideologiat)
- ei rikoshistoriaa, rikkonaista perhetaustaa tai laajamittaista päihteiden käyttöä

Nuorten tekemien suunnitelmallisten, koulusurma-tyyppisten henkirikosten tehokkainta ennaltaehkäisyä on, että yksilön epäsosiaaliseen kehitykseen puututaan ajoissa jo ennen kuin väkivallantekoa edes suunnitellaan ja yksilölle tarjotaan tarvittavat tukitoimenpiteet esimerkiksi etsivän nuorisotyön keinoin. Ihmisten toivotaan ilmoittavan viranomaisille tietoonsa tulevista ilmeisen huolestuttavista tapauksista matalalla kynnyksellä. Erityisesti edellä lueteltuja ominaisuuksia omaavien henkilöiden lähipiirillä on merkittävä rooli läheistensä ajatusmaailmassa tai käyttäytymisessä tapahtuvien, radikalisoitumiseen viittaavien muutosten havaitsemisessa. Tällaisia merkkejä osoittavaa henkilöä ei ole syytä eristää vaan, päinvastoin, on tärkeää, että hänen lähipiirinsä säilyttää häneen yhteyden ja edistää hänen kiinnittymistä muihinkin sosiaalisiin verkostoihin. Verkkomaailmassa vertaisvalvonta on ensiarvoisen tärkeää laajamittaista väkivallantekoa suunnittelevien yksilöiden löytämiseksi.

¹⁰ Selvitys on sähköisesti saatavilla osoitteessa www.intermin.fi/sisainenturvallisuus

Keskeistä:

- Suomessa on joitakin potentiaalisia yksinäisiä toimijoita, jotka ovat osoittaneet kiinnostusta tai taipumusta yhteiskunnallisesti merkittävään väkivallantekoon.
- Todennäköisin laajamittaisen väkivallan uhka suomalaisessa yhteiskunnassa - samalla vaikein tunnistaa ja ennaltaehkäistä
- Taustalla vaikuttavat erilaiset vihaideologiat, katkeruus yhteiskuntaa, poliitikkoja tai virkamiehiä kohtaan sekä mielenterveydelliset syyt.
- Internetillä voi olla merkittävä rooli yksinäisten toimijoiden radikalisoitumisessa, koska nämä voivat siellä anonyymisti muodostaa vastaavat verkostot kuin muut ääriliikkeisiin radikalisoituvat saavat tosielämässä.